

Vi kårer Vejen som Den levende by 1968

Køn er den ikke

– men den lever

Af Hasse Havgaard

Foto: Erik Friis

Efter gennemgangen af mange hundrede læserforslag om valget af „Den levende by 1968“, har Søndags-Politiken besluttet sig til at vælge stationsbyen Vejen, der ligger ved hovedvej 1 mellem Kolding og Esbjerg.

Vejen, der nu har godt 7.000 indbyggere, har gang på gang gjort sig bemærket ved forskellige former for initiativ.

Den var i forvejen kendt for sin margarinefabrik, Alfa, og tagpap- og vejmaterialekoncernen Phønix.

I de seneste år har byens fire møbelfabriker og en møbelpolsterfabrik fået et mægtigt opsving, og der bygges og udvides som aldrig før.

Med valget til „årets levende by“ følger fra Søndags-Politiken en gave, som måske vil gå til ungdomsarbejdet.

I dag bringer vi et portræt af Vejen, og næste søndag gennemgår vi byens kommunale og erhvervsmæssige forhold.

Inger præsenterer sin by, der er så lidt køn, men som hun alligevel er mægtig stolt af.

Inger præsenterer sin by, der er så lidt køn, men som hun alligevel er mægtig stolt af.

Efter gennemgangen af mange hundrede læserforslag om valget af "Den levende by 1968", har Søndags-Politiken besluttet sig til at vælge stationsbyen Vejen, der ligger ved hovedvej 1 mellem Kolding og Esbjerg.

Vejen, der nu har godt 7.000 indbyggere, har gang på gang gjort sig bemærket ved forskellige former for initiativ.

Den var i forvejen kendt for sin margarinefabrik, Alfa, og tagpap- og vejmaterialekoncernen Phønix.

I de seneste år har byens fire møbelfabriker og en møbelpolsterfabrik fået et mægtigt opsving, og der bygges og udvides som aldrig før.

Med valget til "årets levende by" følger fra Søndags-Politiken en gave, som måske vil gå til ungdomsarbejdet.

I dag bringer vi et portræt af Vejen, og næste søndag gennemgår vi byens kommunale og erhvervsmæssige forhold.

VEJEN ligger 55 grader 28 minutter nordlig bredde og 9 grader 8 minutter østlig længde for Greenwich, hvilket helt nøje svarer til 25 kilometer vest for Kolding og 48 kilometer øst for Esbjerg. Der havde den ligget og klamret sig til Hærvejen et par tusinde år, før man bemærkede den så meget udensøgs, at et københavnerblad betegnede den som "et unikum af hæslihed". Hertil kunne det lokale blad, der naturligvis stod på sin bys side, kun bemærke, at dette måtte man "se at komme over". Det kom man da også. Vejen gjorde som den lille grimme pige, der modigt holdt et spejl for sine mangler og sagde: "den går ikke, Laurine, du må se at få dig en eksamen!" Og det fik hun, og det blev en historie med en meget smuk morale, nemlig den at det jo slet ikke er udseendet, det kommer an på, men vilje og energi. Derfor har turistforeningen aldrig kaldt Vejen for "Sydjyllands perle".

Kommer man til Vejen efter klokken 18 og kører ad den lange, snorlige hovedgade, der logisk er delt op i en Nørregade og en Søndergade, oplever man et øde, der ligefrem er smerteligt. Hvordan bærer over 7000 indbyggere sig ad med at gemme sig så godt? Kino spiller "Min søsters børn". Tre skygger overvejer åbenbart, om de skal gå indenfor og deltage i løjerne. Pølsevognen ved Apoteket har en enkelt kunde, der får en hot uden løg. Og trolden står i baggrunden og "vejrer kristenkød", mens tudser ubarmhjertigt spytter på den fæle, der er gjort i sten af byens store mand, billedhuggeren og keramikeren Hansen Jacobsen. Ved Hansens hotel studerer et par drenge opslags-tavlen for sportsforeningens arrangementer i "Serien", og ved slik-butikken over for "Palmehaven" er en ny knallert genstand for fire knallertentusiasternes frysende beundring, mens toget til Skjern ubemærket bumper over tunnelen. Hvis man gider og hvis knallerten ikke larmede så infamt, kunne man følge det på lyden næsten til Brørup, men det er der kun begrænset glæde ved.

Ved Bakkely Skole vender en fyr Søndergade for kun fyren og Gud ved hvilken gang.

Så er det, man vender om, gentar Søndergade og Nørregade, når frem til Hotel Vejen og tænker over noget flydende på, hvorved denne by adskiller sig fra andre stationsbyer i dette øde land.

Og her finder man begyndelsen til et svar. Fra salen lyder glade toner fra et tre mands orkester. Jørgensens Danseskole har afslutningsbal med opvisning for stolte pårørende.

I et andet rum er der mere stille. Her er der undervisning i bridge-spillets mysterier.

Hotellet er stort, nyt og lækkert. Det nye og lækre er en ende, der er hægtet på den gamle bykro, der førhen var rammen om en hel anden slags kortspil og absolut ikke dans for børn.

Siden har stedet haft tre præsteindvielser, altså vel sagtens festen efter vielsen, og har dermed fastslået sin nye status.

UNGDOMSCENTER I JERNHANDEL

Og af tjeneren får man det tip, at hvis man interesserer sig for fodbold, skulle man kikke ud på pladsen ved Vejen-Hallen, hvor hjemmeholdet gerne skulle være i fuld gang med at tæve arvefjenden fra Kolding. Man skal bare følge lyset, der kan blænde bilister helt ud til Andst Bro.

Selv om de tider er forbi, da "De jyske Skotter" trillede bold i første hæderfulde division, har interessen for denne sportsgren tilsyneladende holdt sig ret usvækket i byen. Man er faktisk stadig lidt af en særling, hvis man som dreng ikke kommer til bold.

Nogen af "særlingene" holder klubaften på den nye Østerby Skole, hvor unge hver onsdag aften kan komme og høre pop, spille bordtennis, eller hvad man ellers normalt foretager sig i sådanne ungdomsklubber.

På Bakkely Skole øver Vejengårdens 58 drenge sig på "St. Louis Blues", der er et af stjernenumrene ved de utallige arrangementer, garden deltager i.

Men nede i et kæderrum i en villa i byen sidder en lille flok unge og synes, at der gøres for lidt for ungdommen i Vejen.

Andreas Feirup og hans tvillingsøster Inger er drivkraften i store nye planer. De vil lave et ungdomscenter, en klub, der altid skal være åben, så de unge ikke behøver at "vende Søndergade" eller Nørregade de aftner, hvor der ikke er sport i hallen eller åbent på Østerbyskolen.

De har længe forhandlet med sognerådet om et lokale. Så indkaldte de en masse unge, der mødtes med repræsentanter for sognerådet, og rådet måtte, stillet over for et massivt krav, love de unge et lokale. Nu får de til sommer et helt hus, hvor en jernhandler har boet, og så må de i øvrigt selv sørge for at få centeret til at fungere, og det er familien Feirup slet ikke i tvivl om vil lykkes.

Der siver også lidt lys op af kuplerne på museet. Det hedder Hansen Jacobsen Museet, men foruden kunstnerens værker i gips, sten og keramik er her også en god samling af gamle og nye malerier.

I aften har kunstforeningen lagt beslag på museet. Efter at Hansens hotel halverede salen og ødelagde den store scene, hvor tidligere Det kgl. Teater fire gange hver vinter i mange år gav forestillinger, er kunstforeningen flyttet over i museet. Her spilles teater, holdes koncerter, læses op, synges, diskuteres og vises kunst. Foreningen har altid været meget aktiv, og tilslutningen er stor.

Når man sådan har været igennem bare denne del af byens aftenprogram, forstår man bedre, hvorfor gaden er så fortvivlet øde. Pokker skulle gå på denne triste hovedgade, når der bydes på så meget godt inden døre!

Der er faktisk muligheder for at tilslutte sig 82 foreninger i Vejen, og da disse spænder lige fra en Genève-klub til "Cirkusforeningen af 1954", forstår man, at udvalget er bredt.

NÅR SIRENERNE HYLER

Denne cirkusforening blev i øvrigt stiftet det år, Vejen gjorde sig berømt ved at arrangere gigant-udstillingen "Sydjysk Udstilling", der var ved at tage pippet fra den årlige messe i Fredericia, og som blev den helt store succes for Vejen, hvis borgere selv tog besværet og det økonomiske ansvar.

Det var faktisk noget af det største, der var sket med byen, siden byens store mand, Johannes Lauridsen, startede margarinefabrikken Alfa og dertil en mængde andre ting, der bragte initiativ og velstand til byen. Når Johannes Lauridsens statue nu står på pladsen foran jernbanestationen, er det som udtryk for borgernes taknemmelighed mod den mand, der faktisk skabte byen.

For lige at vende tilbage til Cirkusforeningen af 1954, så fungerer den hver sommer, når Vejen holder sin Troldefest, og den fungerer som et cirkus, hvor erhvervssekretæren Arthur Vistisen optræder som klovn, så fremragende, at han efter sigende har fået tilbud fra Benne-wei, hvad han dog foreløbig har afstået fra at modtage.

Når sirenerne klokken syv vræler fra Alfa, Phoenix og de store møbelfabriker, og lyset prøver at trænge gennem hele hovedgaden, starter alt det, der berettiger Vejen til at være årets levende by.

Først kommer de mange på cykel. De er i flertal. Men lidt senere kommer de mange, der for få år siden også trådte pedaler, men som nu kommer spindende i kravetøj og "Skylark" eller tilsvarende klasse inden for bilindustrien.

De er på vej til arbejde, og de fleste er på vej til margarine- og konservesfabrikken Alfa, tagpap- og vejmaterialekoncernen, Phønix, Brønds barnevognsfabrik, FDB's gigantiske centrallager, eller til de fire store møbelfabrikker og møbelpolsterfabrikken. Eller de skal ud at bygge. For Vejen er i fuld gang med at vælte gammelt og bygge nyt. Johannes Lauridsen, der i mange år havde brugsforeningen på sin højre side, korn- og foderstofforeningens bygning i ryggen og det gamle Hansens hotel på sin venstre, er nu næsten omringet af store beton- og glaskonstruktioner, opført dels af Phønix, dels af Spa-rekassen.

I alle byens ender vælter parcelhusbyggeriet frem. Der skal skaffes bolig til de mange tilflyttere, og mange af "de gamle" har fået råd til at bo bedre. Gamle Vejen-borgere ryster på hovedet. I hvert fald de af dem, der ikke er gået med i det store race. Men selv de, der er midt i det, har svært ved at forstå denne eksplosive udvikling.

Sidste år udbetalte Vejens virksomheder 76,7 mill. kr. i lønninger. Året før var tallet 65 mill. kr. Byens budget er steget med 20 procent til 9 mill. kr. mod 7,5 mill. kr. året før. Det er nemlig også dyrt at vokse så hurtigt.

"EN ENDE" PÅ ALTING

Men det går jo godt. Hver dag triller store lastbiler rundt i hele det øvrige land med møbler, barnevogne, margarine, konserves, vejmaterialer og FDB-gods. Skillingerne ruller og bindes i nye udvidelser - stadig nye udvidelser. Der skal "en ende" på alting. En kantine på en møbelfabrik, en konfirmandstue ved kirken, en vinterhave på villaen og meget gerne snart en ende på museet.

Det har altid været en mærkelig by, denne Vejen. Man plejede at sige, at i Vejen var der de kloge og de dumme og dem fra Askov. Vel havde man en fornemmelse af, at der strømmede noget ånd eller sådan noget fra højskoleflækken vest for byen, og det var for så vidt i orden. Men lod man det komme så vidt, at man ligefrem moverede sig til dette åndens center, var man alligevel lidt til en side. For i Vejen drejede det sig om at tjene penge og spille fodbold. Det var vel for så vidt lykkeligt, at fodboldspillet af naturlige årsager blev mindre dominerende. Det ligesom åbnede muligheder for mere varierede interesser.

Men midt i dette så håndfaste miljø eksisterede alligevel den lille flok, der kunne se, at Niels Hansen Jacobsen havde et format, der gjorde ham fortjent til et museum og til udnævnelse som æresborger. De måtte slås hårdt for at få hans "Troid, der vejrer kristenkød" placeret som springvand og vartegn for byen. De har netop fuldendt kampen for at få støbt hans "Militarismen" i bronze. Det blev gjort i Italien, og nu står skulpturen i lystanlægget, som tavs nabo til ænder, kanariefugle, rådyr og ungerne på legepladsen. De ønsker sig stadig et større museum, og de får det garanteret, for de er mægtig energiske i den museums- og kunstforening.

Sportsfolkene ønsker sig en udvidelse af sportshallen, og så kunne de også godt tænke sig at få svømmebadet overdækket, så man kan dyrke klorvandets glæder også om vinteren. Og selvfølgelig får de deres ønsker opfyldt.

For sådan har det været i mange år i Vejen, og derfor har den i mange år kunnet udnævnes til årets levende by, man har en masse ønsker, og man får de fleste opfyldt, fordi man bider sig fast i ønsket, smøger ærmerne op, spytter i bøssen og ta'r fat. Det gælder de gamle, og de unge ta'r ved lære.

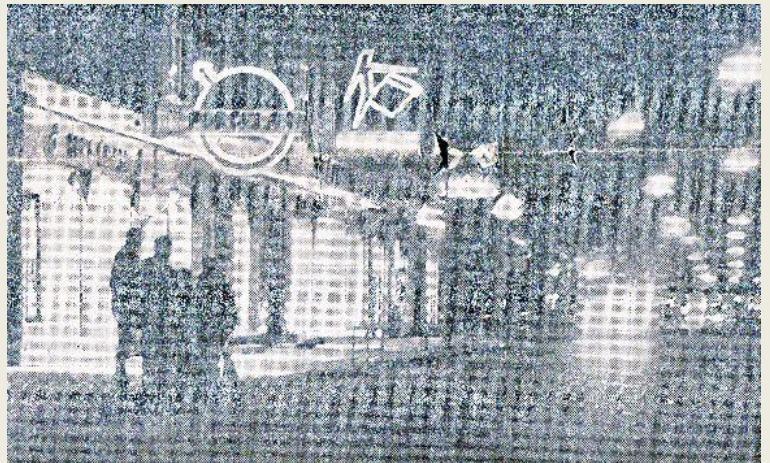
Der er også store sammenlægningsplaner, men dem og mange andre forhold skal vi komme nærmere ind på næste søndag. For i den kommende uge vil vi lade en af vore sagkyndige på det kommunale og erhvervsmæssige område gennemgå Vejen på *den* led.

Dette var blot en slags portræt på den by, Politiken har vurderet som årets levende by, selv om ingen turistmand ville drømme om at kalde den "Sydjyllands Perle". Der findes jo i øvrigt så mange former for perler.

I Vejengarden truttet der af hjertens lyst.
Der er stor efterspørgsel på de dygtige drenge.

Andreas Feirup har sat sig på Niels Hansen Jacobsens "Livets spillemænd" for at tænke lidt over sagerne.

Der er ikke meget levende over gadens aftenliv.
Men alligevel sker der en masse.